SPISY ADOLFA HEYDUKA

V.

TŘI ZKAZKY

PG
5038
H48
1900
SV.5

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

V.

TŘI ZKAZKY.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE

ADOLF HEYDUK:

TŘI ZKAZKY.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE

PG
5038
H48
1900
SV.5

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO
1126688

Tři zkazky.

BRAČEK-PTÁČEK. — ZÁMĚNY. — SUDICE.

BRAČEK — PTÁČEK.

I.

Za Rožnovem skála,
u ní chata malá,
slunce do obločku
jako oheň pálá,
po křovinách skáče
na skalnaté hati,
a co na té hati,
celuje a zlatí.

Smutná je to chata,
od podstěnky v střechu:
z sašiny má širák,
oplecko má z mechu;
prostičká to skrýše
z rákosí a chvoje;
povalovou skulou
větrů dují roje.

Jak vlaštovčí hnízdo,
rozdrobeno z půli,
k boku šedé skály
bojácně se tulí;
však když z ňader luhů
mladé květy pučí,
rázem ptačím zpěvem
všecko všudy zvučí.

Jíva hlavou kývá,
bystřina se tříbí,
do nebe chce skočit
lesklá chasa rybí,
a stařičký javor
hlavu k chatě kloní;
poslechněte, věru
povím něco o ní!

II.

Smutně v staré chatě
lidé žijí chudí,
bída uspává je,
hlad a nouze budí;
otec je tu s matkou —
ne, s macechou prostou —
a děvuška s hoškem
v zlý tu život rostou.

Rostou v tuhé práci,
rostou bez potěchy,
místo drobných písní
kvílí z ňader vzdechy;
holubí je otec,
ale matka dračí,
kdo potěší děti
v usedavém pláči?

Dvě děti siroty
a krkavčí matka —
ptáčky dva a kočku
skrývá chudá chatka —
ej, jaká tu láska,
když tatíček v hoře?
Pocelů je málo
a políčků spoře.

Komu žalovati,
když je mrtva máti
a macecha nechce
k sirotkům se znáti?
Katí se a jedí,
hlavy rukou drví;
dcerka v slzách tone
a synáček v krvi.

Baltou junošíka
do hlavěnky ťala;
dvěma proudy krve
hlava zapadala;
urubala nožky,
usekala ručky...
„Máti, hrozná máti,
zlé jsou vaše tučky!“

Tone dcerka v slzách,
chlapčík v krvi rudé:
„Máti, hrozná máti,
co pak ze mne bude?“

„Ať bude, co bude,
poviš-li však komu,
vyříznu ti jazyk,
vyženu tě z domu

Ukážeš-li lidem
krve rudé znaky,
jako Janíkovi
urobím ti taky:
useknu ti hlavu,
neuvidíš táty...
jdi a zahrab v háji
zkrvácené hnáty!"

Bědovala dcerka
bolestnými slovy,
skryla krev bratrovu
v pohárek tisový;
krev v tisový pohár,
tělo v režné pleny,
nesla do háječka
v růvek nekropený.

Na pěšince křížné
zahrabala v šeře
u kořenů drobných
šípkového keře;
zalila slzami
a bratrovou krví:
„Spi mi tady sladce,
Janko zlatobrvý!

Spi mi tady sladce,
spi mi tady milo,
vzpomínej, co bude,
zapomeň, co bylo;
jenom někdy na mne
v planých růží stánku
rozpomeň se s jara,
Janíčku, můj Janku!

Spi mi tady drahý,
milý sen a blahý,
dám ja tvému keři
věru dosti vláhy;
dosti vláhy z očí,
dosti tepla z hrudí,
počkej jen, až vánek
v růžích vůni vzbudí!

Až obláček bílý
vzejde za podletí,
bude tebe niva
z květu připájeti,
míle připájeti
z nebeského vínka,
až vypučí z růvku
vonná rútovinka.

Bílý květ až spustí
střemcha v slunka sledu,
za pokrm ti z něho
pirošky dá z medu;

pod peřinkou sněžnou
v zimě budeš spáti,
a s jara ti budou
ptáci do snů hráti.

Až opadá lipka,
uvidíš, můj Jenku,
ustřádá ti jeseň
šumnou na halenku;
a slunéčko letní
až se nad šíp vznese,
vele červenáčků
do klínu ti střese.

Spi mi tady sladce,
vždyť jsem v růvek sela
ze srdénka lásku
a pohádky s čela;
jimi proměníš se,
máj až k háji sletí;
z ruček tvých i prstů
zbují drobné snětí.

Kučery tvých vlásků
vzejdou na povázku,
a z modrého očka
vzroste fialočka;
z očí fialočka,
jahody z tvých rtíků,
budeš jako kytka,
Jano, Janošíku.

Za jara i léta,
v úsvitu i v šeři
na cymbál ti cvrček
pěkně zatepeří;
cvrček zatepeří,
pěnka zaštěboce,
rozkveteš se, Janku,
znova v každém roce.

Všecko bude krásno,
ano, ano, ano,
kytičko mé duše,
Janíku můj, Jano,
snad i tvoje duška
ve ptáčka se změní,
a v zpěvánku zvučnou
tvoje žalostnění.

A já přijdu k tobě
u večer i v zoře,
bych ti žalovala
všecko svoje hoře;
přiběhnu se tázat
u večer i ráno,
kdy mě k sobě vezmeš,
Janošku můj, Jano!“ —

III.

Bylo, nebývalo,
nebývalo, bylo,
vše se zaměnilo,
vše se proměnilo;
léto dojásalo,
jeseň dotesknila,
kmentovou si plenou
niva hruď povila.

Vánci v zápolení
v ručí let se dali,
lesy zazpívaly
sněhy zaplakaly;
ledy tavily se,
slunce vodu pilo,
pokraj řek se na sta
perel nakupilo.

Stínům na zápači
splihla černá křídla,
v oživené kukle
babočka se líhla;
v srdci země něco
tajného se dálo,
nebe jasnilo se,
sluněčko se smálo.

Radostně se smálo
širošírým světem,
Jankův hrobný šípek
obalil se květem;
u výši hnal v růže,
v důli do lístečků,
jako by měl šohaj
kytku na srdečku.

V té živoucí kytce
štěboce si ptáče,
ale kdo je slyší,
neví proč, a pláče;
náhlá v srdci lítost
naříká a kvílí . . .
„Aj, co že to zpíváš,
ptáčku roztomilý?

Co že prozpěvuješ
na pustině této,

jaká je to píseň,
jaký nářek je to?
jaké smutné zvuky,
jaká slova nyvá?
Zpívej, ptáčku, zpívej!“
A ten ptáček zpívá:

„Já jsem Janko porubaný,
bez čechele v rúvek daný;
matička mě utratila,
sestřička mne uželila
a pod šípkem v háji skryla.
Rosička mě napojila,
střemcha medem ukrmila,
na halenku lipka dala
a ptač zpěvem odchovala.
U horského zřídla
vyrostla mi křídla,
stal se ze mne ptáček,
malý neboráček,
peřím popelatý,
zpěvánkami zlatý,
jenom na hlavěnce
krvavé mám laty!“

A zas dál si notí
jen tak pro potěchu,
leč kdo mimo kráčí,
utajuje dechu;

utajuje dechu,
drahnou stojí chvíli,
až vyslechne s pílí,
z popěvku co kvílí.

IV.

Šli cestičkou lesní
švarní šefraníci,
utajili dechu,
pobledali v líci;
poslouchali ptáče
na šípkovém trsu,
ozvala se náhle
bolest v jejich prsu:

„Jaj, siroto ptačí!
co že spěv tvůj značí?
vele v srdce bodá
a přec se nám páčí,
lichotí se, tulí,
nech že k pláči budí,
čím tě obdaříme
šafraníci chudí?

Chudí šefraníci
což ti darem dáme,
než ti žalost srdce
na dvě poly zláme?
Ej, dáme, co máme!“
A při ranní chvíli
hedvábný ručníček
na keř zavěsili.

Poskakuje ptačík,
veselo si zpívá;
hedvábným šátečkem
větérec povívá,
ale šíp zelený,
lstivou choutku krotí,
a zas ptačík malý
svoji zkazku notí.

V.

Přivedla cestička
za polední záře
k rozvitému šípku
švarné kalúpkáře;
poslouchali ptáče
na šípkovém trsu,
ozvala se bolest
také v jejich prsu.

Stáli, poslouchali,
divně se jim dělo,
srdce zabušilo,
chvělo se a chvělo;
nebylo jim hnutí
při té ptačí smuti,
stáli, jak by rázem
v pouta byli skuti.

„Chudých kalúpkářů
co že podá ruka?
Vyslechli jsme, ptáče,
tvoje zpěvná muka;
nuž, dáme, co máme!“
A v polednou chvíli
kalúpek pod pérkem
na keř zavěsili.

Popěvá si ptačík,
poskakuje výše,
s kalúpkem i pérkem
větérec si kníše,
ale šíp ho věru
snítkou drží zdobnou,
a zas ptačík zpívá
zkazku žití drobnou.

VI.

V soumrak kamenáři
mimo pospíchali;
stanuli a žasli,
kdo zpívá, se ptali.
Nikoho na poli,
ani v lesa chvojí -
malý ptačík zpívá,
na šípku co stojí!

„Ej, siroto malá,
ptačíku ty sivý,
jako nůž nás bodá
zpěv tvůj žalostivý;
jako nůž to bodá,
jako klinček voní;
jaký že to zvonek
z hrdélce ti zvoní?

Chudí kamenáři
co můžeme dáti,
než ti divá bolest
malé srdce schváti?

Nemáme kalúpků,
šatek neděláme,
kamení jen holé
v horách ruka láme.

Ale keď si zpíval
nám tak roztomile,
na hrob kámen dáme,
sirotěnko milé!
Na hrob kámen hodný,
dobře přitesaný
ze předu i strany,
do rovně i hrany.“

Zaštěboce ptačík,
třepe se a sedá,
rudou hlavou vrtí,
ze všad kámen zhlédá,
veselo hopkuje,
šípek obletuje,
pestré jeho peří
hravý vánek čeří . . .

Dlouho sobě notí,
pěkně, převesele,
jak by nebyl zažil
trápení a žele;
letí zvučná píseň
podvečerem k hati,
až se drobný ptačík
v srdci šípku tratí. —

VII.

Uprostřed hvězdiček
zaskvěl se měsíček,
jako v stádci bírek
bojtár pacholíček;
jak bojtárek mladý,
usměvavý, rusý,
když berušky bílé
z košiáru hnát musí. —

Pod šípkem vše ticho,
větřík umdlen čuší,
jen šedavý ptačík
květy ze sna ruší;
do vůně je budí,
hebkou šatku béře,
k rodné chýži letí
z šípkového keře.

Kosinečkou ručí
obletuje horu,
za chatu si nese
šatku do javoru,
z chaty v šíp se vrací,
zpět s kalúpkem letí,
a zas ukrývá ho
v javorovém snětí.

Už s posledním darem
z šípku k chatě míří,
ne jak by byl kámen,
ale květné chmýří;
lehce křídly věje
a po třetí v skoru
za tou chatou skrývá
v snětích na javoru.

Přes noc — jak? — sám Bůh ví, —
ale věru bylo,
všecky dárky ptáče
na strom vynosilo.
Na ráno pak záhy
s javoru vršíka
přepodivno sladko
zpěvnou zkazku vzlyká.

„Já jsem Janko porubaný,
bez čechele v rúvek daný,
matička mě utratila,
sestřička mne uželila

a pod šípkem v háji skryla
Rosička mě napojila,
střemcha medem ukrmila,
na halenku lipka dala
a ptač zpěvem odchovala.
U horského zřídla
vyrostla mně křídla,
stal se ze mne ptáček,
malý neboráček,
peřím popelatý,
zpěvánkami zlatý,
jenom na hlavěnce
krvavé mám laty."

A zas dál si notí
jen tak pro potěchu,
leč kdo ptáčka slyší,
utajuje dechu;
utajuje dechu,
drahnou stojí chvíli,
až vyslechne s pílí,
z popěvku co kvílí.

VIII.

Zahnal jasný bojtár
bírky z nebes pláně,
zora ovila si
růže kolem skráně;
a jak ptačík zpívá,
v ranním hodokvasu
poznává ho sestra
po miloučkém hlasu.

Z okénce mu volá:
„Jaj, ty ptáčku hodný,
živ tě Pánbůh, živ tě,
bratříčku můj rodný;
bratříčku můj družný,
mámou na smrt zbytý,
pod šípkovým keřem
tajně v háji skrytý!

Poznávám tě z blízka:
peří tvé se blýská,
zůstaň u mne, Janku,
zle se mi tu stýská;
tvé srdéčko zpívá,
ale moje kvílí,
viď, že jsi ty Janík,
ptáčku roztomilý!“

Jsem, Katuško zlatá,
jsem, mé líčko bledé;
toužím uviděti,
jak se vám tu vede;
jak se vede tobě,
taťkovi jak asi;
už zůstanu s vámi
na budoucí časy.

Pospěš, dar ti nesu:
hladký v rub i v líci,
ručníček, co dali
hodní šefraníci;
chytej, zlatulenká!
A z javora houšti
pěkně cifrovaný
šáteček jí spouští. — —

Za dceruškou oknem
hledí otec sivý:
„Ej, Janečku, Janku,
posud-li jsi živý?

Kde že's mi se toulal,
kde že jsi co kutil?
Dlouho pro tě, kruto
starý otčík smutil!"

Můj drahý tátuško,
holubičí duško,
ubohý váš Janík
na křižné mám lůžko;
na té křižné v háji,
v tom zeleném šípu;
ptačík jsem a slunci
z ňader písně sypu.

Přiletěl jsem v chvatě
v šedoperém šatě,
abych vás, tatuško,
v rodné viděl chatě;
abych se potěšil
z těch upřímných očí,
nežli mi zapadnou,
do hrobu než vnočí.

Jsem v javoří sněti
u vás samotřetí,
srdce mé i duše
velký svátek světí;
snesl jsem vám dárek
v úkryt javorový ...
ať se páčí, taťko,
kalupec můj nový.

Kalúpek můj nový,
pěkný kastorový;
kalúpkáři dbalí
za zpěv mi jej dali;
pojďte pro dáreček!“
A z haluzné houšti
na klín tatíčkovi
švarný kalúp spouští.

Za otcem macecha
z okna ven se kloní:
„A což pro mne, ptáče,
nic se neuroní?“
„Uroní, jen chytej,
do vražedných paží!“
A maceše rázem
kámen hlavu sráží. —

„Pomsta v mojí ráně
rozdrť tvoje skráně,
však jsi dávno měla
viset na čakaně;
viset na čakaně,
lámána být kolem,
a já zpívat budu
lesinou i polem:

„Já jsem Janko porubaný
bez čechele v rúvek daný,

matička mě utratila,
sestřička mne uželila
a pod šípkem v háji skryla,
Rosička mě napojila
střemcha medem ukrmila,
na halenku lipka dala,
a ptač zpěvem odchovala.
U horského zřídla
v rostla mi křídla,
stal se ze mne ptáček,
malý neboráček,
peřím popelatý,
zpěvankami zlatý,
jenom na hlavěnce
krvavé mám laty!“ —

A zas dál si notí
jen tak pro potěchu,
leč kdo ptáčka slyší,
utajuje dechu;
utajuje dechu,
drahnou stojí chvíli . . .
Ach, kdož ví, co všecko
z drobných zpěvů kvílí!

1879

ZÁMĚNY.

I

Rozkvitly mateři
na srdci dvě děti,
jak poupátka družná
na růžové sněti,
jak za první Vesny
pod keřem dvé zvonků,
jak dvě sedmikrásky
na jediném stonku.

Dvojčátka to byla,
a jak nebe chtělo,
jednu měly duši,
ale dvojí tělo;
jedna mysl jasná
zářila jim z očí,
jak když v noční blankyt
čtyry hvězdy skočí.

Vyrůstal junáček
jako v hnízdě ptáček,
jak před slunkem z rána
růžový obláček;
vzrůstala dceruška
jako ta beruška:
se stříbrnou vlnou
měsíčkova družka.

Vyrůstaly obě
v jediné podobě,
zlatou stužkou lásky
připoutány k sobě;
jakby v jedno srostla
srdéčka jich malá,
snad z jednoho v druhé
krev se přelévala.

Vyrůstaly tiše,
vyrůstaly milo,
jako by jim slunko
hlavinky zlatilo,
jak by jim měsíček
zdobil jasná čela
a na plné rtíky
med snášela včela.

Jak by jim červánky
ruměnily líce
a kment tělu daly
bílé holubice;

jak by zlaté lenky
z májového kvítí
nosily jim vůni
do kalíšků žití.

Jak perutí ptáci
ručkama vládaly,
jak by jim k raménkům
víly křídla daly;
vinuly se k sobě
jak dvě holoubátka,
vždyť tatíček zpíval
a líbala matka.

Když se rudé rtíky
k hovoru vzchopily,
bylo jak by nebes
májnou rosu pily,
svěží rosu pily,
zorou se slonily,
a popěvky drobné
z ňader jim zvonily.

Růžovité rtíky
tak se mile smály,
jak by andílkové
v srdéčku jim hráli,
ve srdéčku něžném
na housličky zlaté...
Tak přilétla vesna
k dítkám po třikráte.

Což tu od těch vlásků
v chatě bylo zlata,
což smavými zvonky
vyzváněla chata,
což od krásných oček
lesklo se to všude!
Bylo všem jak v nebi,
kde sám anděl hude.

Což tu sladkých vzkazů
znělo z něžných retů,
což na růžných líčkách
zardělo se květů;
od andělských huslí
co líbezných hlasů,
co z maličkých rtíků
výskání a jasu!

Což tu drobných sluncí
plálo v každém oku,
jak stříbrných hvězdic
v nebes mléčném toku;
což tu bylo krásy,
bohatství a statku!
Kde šťastnějších lidí
nad otce a matku?

II.

Zapadlo, co bylo,
bývalo, co není;
odkvétají růže,
slunečko se mění;
rozvije se poupě —
rozkvete a zvadne,
zaleskne se hvězda —
třepe se a spadne.

V luhu kvítí zkvete —
mrazu rve je ruka,
rozzpívá se ptáče —
srdéčko mu puká;
stromu v srdce míří —
hnízdečko je prázdné,
vzletá — v útlém křídle
náhlá střela vázne.

Rozzvoní se zvonek,
zvučí — hruď se trhá;
listím kyprých větvic
jeseň kolem vrhá;
rozkvitnou se růže —
běda! jejich krásu
chladná smrt si plete
do šedivých vlasů.

Rosa luhy zdobí —
zulíbána mrazem
bledne, zakalí se,
v sutku tuhne rázem;
měsíc lihotá se,
leč jak zbojník v záští
nebem mrak ho vleče
v neprohledném plášti. --

Zhynuli blíženci,
jak dvě kapky rosy,
jak dva útlé květy,
když je sever skosí;
mřeli, zahynuli, —
jejich těla milá
uplakaná máti
do záhonku skryla.

Travičkou veň sela,
travičkou jí vzešlo:
„Štěstí mé šlo kolem,
ale rychle přešlo;

co bývalo, není,
hyne štěstí, vadne,
v růvku je má radost,
bez vás není žádné!

Skryla jsem vás, skryla,
do provlhlé prsti,
rukou hrob hloubila,
vyvršila hrstí;
spěte mi tu sladce,
moje zlaté děti,
umřeloť mi srdce
s vámi samotřetí.

Umřelo mi srdce,
k nebi duše chvátá,
za vámi, můj Tešku,
Jaruško má zlatá,
za vámi, ví drazí,
už mi blaha není;
ani památečky
nemám k potěšení.

Kéž by aspoň v trávě,
na tom nízkém hrobě,
z vašich srdcí vzešly
květy, duši k zdobě;
kéž by na pažiti,
k utišení bolu,
dvé útulných růží
vykvetlo mi spolu.

Kéž by aspoň chvilku
z hrobu dálky tmavé
pohledělo na mne
štěstí zlatohlavé;
chvilku pohledělo,
chvilku sdílně stálo,
a jen na okamžik
v moji hruď se smálo.

Bože můj, ach Bože,
těžká kletba je to,
zle je nebe tvoje
na mne rozezleto;
jedno tvoje slovo
na sta světů zmůže;
změň mi mrtvé děti
aspoň v živé růže!

Zaměň mi je, zaměň,
v teplé jara noci,
sic mi srdce pukne
tvojí bez pomoci;
sic mi náhle pukne,
jak ta hložka v příčí,
když z ní na zápači
černé hloží klíčí.

Zvadne jak ta klíčeň,
sotvy vzešla, záhy,

vždyť jí není slunka,
vždyť jí není vláhy;
bude-liž jí květu,
když jí listů není?
zavítá-liž na keř
motýl potěšení?“

III.

Jarní noci matka
pěkné měla snění,
hejčkala své děti
jak dřív v probuzení:
a když ráno vstala,
oknem vyzírala...
na růvek svých dětí
v sadě pospíchala.

Zelená se travka,
travce květ se druží —
hle, u prostřed růvku
růže líbá růži;
druž se k družce kloní,
jak kdys děti hravé
klonívaly k sobě
hlavy kadeřavé.

Zarosila slza
matky bledé líce,
zulíbala růže
jak dřív dětské kštice,
vinula je k srdci ..
v kalich slzy spadly,
zžehly svěží lístky —
a růžičky vadly.

Zvadly, opadaly.
V citu vlnobití
podruhé máť zřela
děti svoje mříti:
prv jak andělíčky,
po druhé jak květy; —
nové kruté žaly
v duši jsou jí vsety.

„Bože můj, ach Bože,
zas mi po radosti,
pryč jsou růže s hrobu,
nezbylo než ostí;
pryč ta rudá ústka,
plna libodechu ...
ach, což jsi mi, Bože,
krátkou poslal těchu.

Znovu umřeli mi
krásní sourozenci,
jak přívalem deště
na podkroví ptenci,

ptenci vlaštovice,
již se římse druží,
ach už nemám, nemám
dětí ani růží!

Bože můj, ach Bože,
těžká kletba je to,
zle je oko Tvoje
na mne rozezleto;
ukryj radš mé děti,
místo v něhu růží,
v stromy, kterých jeseň
neruší, leč tuží.

Zaměň mi je, zaměň
svou zázračnou mocí;
pláčeť choré srdce
pro ně ve dne v noci;
uvadne mi hořem,
upadne mi chvěním,
utepou je slzy
nářků metešením.

Utepou je krutě;
žal, jenž ňadry věje,
s listím do kolejky
bouře zanese je;
zanese je, smete
k dalekému moři,
lítostí je stíží,
v prohlubeň je vnoří!“

IV.

Zase matce v noci
pěkně se přisnilo:
hejčkala své děti,
jako ondy bylo: —
leč když ráno vstala,
do pláče se dala,
oknem pozírala,
na hrob pospíchala.

Hle, hle, na zahradě
v noci vzešly náhle,
kde dřív růže stály,
dva topole táhlé;
uklánějí hlavy,
těsnají se bokem,
jako dvojčátka dřív
s ohvězděným okem.

Změněny jsou v stromy
v paměť rodné lásky;
útlé větve — ručky —
lesklé listí — vlásky;
splétají si větve,
v ševelivém zvuku,
jakby sestra bratru
podávala ruku...

Zajásala matka,
hlavu k stromům kloní,
líbá, vine, stiská:
„Ano, to jsou oni;
to můj štíhlý synek,
to má dcerka lepá,
slyším jak jim v ňadrech
srdéčko zas klepá.

Srdéčko, to klepá,
ručka však je tuhá,
a kde v krásných očích
lesknoucí se duha?
Smutny jsou ty hlavy,
nakloněny obě,
k nim-li zahovořím,
hovořím jen sobě!

Což do smutných stromů!
Ach to nejsou děti,

když mi není přáno
v zrak jim pohleděti,
když tím dvojím nebem
nelze hledět v duši,
když můj celot jejich
spánku nepřeruší!

Bože můj, ach Bože,
utiš moje stesky,
dej v ty krásné hlavy
zase dvoje blesky:
kaž, by na mne zřely
světla proudem znova,
vždyť jsi světy vznítil
mocí svého slova.

Zaměň mi je, zaměň,
ještě za večera,
v tebe jen své štěstí,
skládá moje věra;
vel, by v hlavách stromků
jasné oči vzplály,
vždyť z tvé moci v nebi
hvězdy se zjásaly.

Vždyť tvým pomyšlením
sterá slunce zkvetla,
což ti bude, Pane,
o krůpějku světla?

bez té, přeubohá,
ve tmě bloudit budu;
ve tmě naříkání,
žalosti a trudu.

Zabloudím snad na vždy
bez těchy a míru
v mračen kolotání,
v divém bouře víru;
žal mně hlavu skloní,
lítost srdce sdusí,
a kol toho růvku
duch můj bloudit musí!“

V.

Zase v noci matce
divná věc se zdála:
viděla své děti,
jak si byla přála;
pozíraly na ni
plamenito, milo,
ale v útlých ňadrech
srdce nebušilo.

Ven spěchala máti;
noc kvapila k zoře,
rozkacené mraky
táhly po obzoře,
choulily se dravcem
v přidušeném vytí,
jak by denní úsvit
chtěly ustrašiti.

Zajíkal se Parom,
blesky křížily se,
zlaté čelky braly
na skráň hory lysé;
v temnu vyrůstaly
rudé pruhy světla —
a klikatá střela
k hlavám stromů slétla.

V ráz topole vzplály
v jeden plamen rudý,
už jich neudusí
mateřiny trudy,
už jich neuhasí
slzy kalné proudy,
už stromové stojí
s uhelnými oudy.

Však v tom krutém znětu
dětská očka plála,
že až v srdce stromů
matka pozírala;
zřela milé tváře
zase v dávné kráse,
ale malá srdce
v popel rozpadla se

„Bože můj, ach Bože,
zas mi radost zplála,
sotva že jsem chvilku
u svých dětí stála;

v popel shrotily je
nebes střely dravé,
nezbyly jen jiskry
smutně poletavé.

Poskakují jiskry
v popelnaté suti . . .
„Bože můj, jak tvrdé
je tvé rozhodnutí;
vrať mi děti moje,
srdci pro úlevu,
ne však v útlé růži
ni v zápalném dřevu!

Vrať mi je, ó vrať je
v krásnější období,
než jak vrátil jsi je,
než jak leží v hrobě;
změň je, ne však v růže,
změň je, ne však v stromy,
zhynuly by zase,
vrať je bez pohromy!

Vrať je povzneseny
nad útrapy světa,
by je nezničila
náhod plachá četa;
nechať na mne denně
krásným okem shlíží,
ať mi v štěstí znění
ňader krutou tíži.

Vrať mi je, ó Bože,
ještě této noci,
zkameníť mi srdce
tvojí bez pomoci,
ulejou mě slzy,
jak tekutý plamen,
zapadnu v svém žalu
jak v Dunaji kámen!

Kámen zapadává,
ryby po něm lapou;
ryby po něm lapou,
vlny po něm šlapou;
obrostá ho řasa
a kol kolem sítí,
až se na vždy ztratí; —
však zda kámen cítí? —“

VI.

Náhle v popelisku
dvé se jisker kmitlo
a v sinavé záři
k modru nebes lítlo;
svítí jiskry, rostou,
a dřív než se dení,
podruženy v nebi
na hvězdy se mění.

Ó jaké to štěstí,
hvězdami jsou děti,
matky žalostění
z ňader v dálku letí;
neodletí, běda!
ukrývá se v hrudi,
poznovu se zmůže,
poznovu se vzbudí!

Na rově svých dětí
zase matka sedí,
s večera až k ránu
na své hvězdy hledí.
„Tam mi nezvadnete,
bez prsti a vláhy,
tam mi nevzplanete,
děti mé, tak záhy!

Jasným okem s nebe
do srdce mi zříte,
milým třepotáním
sladce hovoříte;
mohu na vás hledět —
ne však objímati! —
Ach jak v dálce bez vás
sirotna jsem máti! —

Bože můj, ach Bože,
slyš mě přeubohou,
nechať se mi děti
přiblížiti mohou;
snes poklady moje
ke mně s nebesklonu;
nelzeť patřit stáří
v dálnou dálku onu!

Nelze stáří vzhůru,
oko tone v pláči,
kéž mi zlatou cestou
ku potěše kráčí;

Bože můj, ach Bože,
přibliž moje děti! . . .“
A ty hvězdy s nebe
zlatým pruhem letí.

Letí v třepetání,
letí v žitné pole,
spěchá matka v místa
v radosti i v bole —
míru jí to nedá —
hvězd, svých dětí hledá,
rozděluje klasy —
zda je najde asi?

Hledá, neustává,
den se valem šeří —
máť v dar nebes drahý
doufá zas a věří;
za každičkým stéblem,
v každém plném klase
hledá skvostů nebe,
hledá děti zase.

Slunce v zoři vzchází,
obloha se nítí,
v ukrypřelé trávě
dvé se perel třpytí;
skvosty nevídané,
ó jaká to krása!
v perlách hvězdy, v hvězdách
dětský zor se jásá.

Lahodný proud světla
z dvou se perel prýští;
jako by kus nebe
slétlo ku žitništi;
mění se to, svítí,
skvěje se to, blýská,
a zas matka děti
v perlách k srdci stiská.

„Děti, drahé děti,
Bůh vás dává zase
rozbolené duši
k potěše a kráse;
na srdci vás nosit
budu — šťastná máti,
už mě musí s vámi
v rakev pochovati!

Žel však, nekvetete,
nevzrůstáte čilo,
nehřejete v duši,
jako někdy bylo;
chladny jste a bledy,
jak ta něžná těla,
jež jsem v jeden růvek
na sad odnášela.

Chladny jste, leč srdcem
máť vás bude hříti;
můžeť dnem i nocí
do očí vám zříti;

dnem i nocí věrně
o vás může dbáti,
ó, jak šťastna zase
nešťastná je máti!

Smí-li více chtíti
hříšná moje vina?
Perly jste — mé nitro
vetchá skořepina;
nelze vás už změnit
s uslzenou brvou,
sic se proměníte
v bolest duše prvou.

Perly vzešly z bolu,
když byl nejlítější,
srdce mé jim bylo
skořápkovou skrejší;
ach, co z bolu vzešlo,
v bol by zase přešlo,
ale slz co skane,
než se perlou stane?!

Muselať by duše
nový život dětí
ještě jedenkráte
s hrůzou přeboleti;
perlami jste byly
za živa i v hrobu,
perly zůstanete
srdci pro ozdobu! —

Na ňádra si klade
matka dítky zase,
v tichém celování
na ně usmívá se;
usmívá se okem,
ústa šeptem pějí,
slzné diamanty
na perlách se skvějí.

1877

SUDICE.

Blíže lesa chata
v křovinách se skrývá,
z chaty mladá žena
v noci ven se dívá.

Do nebe se dívá,
truchle do hvězd hledí,
a muž zamyšleně
blíže krbu sedí.

Světélka se v blatách
veselí a skáčou,
muž a žena smutně
bědujou a pláčou.

„Hvězdy – drobné hvězdy,
dobře mezi vámi!
Plno je vás nebe,
ale my jsme sami.

Plno je vás nebe,
družka vedle družky,
a my bez synáčka,
a my bez dcerušky.

A my bez dcerušky,
a my bez synáčka;
nedalo nám žití
dítka jedináčka!

Ó, jaká nás v stáří
bědná čeká chvíle!
Zveselte nám srdce,
vy hvězdičky milé.

Otepli nám duši, —
studí to v ní, zebe —
rozpomeň se na nás,
dobrotivé nebe!“

A zas žena truchle
na světélka hledí,
a muž zamyšleně
blíže krbu sedí. —

Hle, světélko jedno
skokem výš se nese,
siná, hoří, rudne,
prchá, mizí v lese. —

Noc před svatým Janem,
měsíc s výšky patří,
muž, jak znovu zrozen,
raduje se za tři.

Okénkem se k lesu
mladá žena dívá,
dcerce nemluvňátku
kolébavku zpívá:

„Sivá holubičko,
holubičko sivá,
hajej, už se měsíc
do světničky dívá.

Do světničky dívá,
že tvá očka nyvá
posud nezlíbala
klidu chvilka snivá.

Hleď, bys utěšeně,
dceruško má, spala!
Vlastní jsem ti srdce
za podušku dala.

Spi! Andílek slíbá
tvoje hladké líčko,
holubičko sivá,
sivá holubičko!“

Měsíc z bílých oblak
v modré nebe vchází,
a matčinu píseň
vánek doprovází.

Světla v třasavisku
kolotně se točí;
mužovi i ženě
štěstí svítí z očí.

Tiše nemluvňátko
na kolébce leží,
z lesa přímo k chatě
bílá žena běží.

Bledý měsíc svítí
do staré jí tváře,
ale její říza
jediná je záře.

Běží, běží k chatě,
co se v křoví skrývá,
dcerušku kde hlídá
matka úskostlivá.

Když se přiblížila,
na okénko klepe:
„Víš-li, matko, víš-li,
že je štěstí slepé?

Nebývá vždy k blahu,
nebývá vždy k vděku;
dcerku máš, leč dcerka
nedospěje věku.

Nedospěje věku,
nedospěje krásy;
o ty nejmilejší
smrt se nejdřív hlásí.

Na dvoře máš studni,
malá je, však stačí,
by ti zdrojem byla
všechen život k pláči.

Všechen život k pláči,
všechen život k želi;
já jen vykonala,
jak soud vyšší velí. – "

Sotva domluvila,
nazpět k lesu běží,
dítko na kolébce,
matka v mdlobách leží.

V mdlobách leží matka,
otec tone v hoři;
víc slz vyplakali,
než je perel v moři.

Víc než perel v moři
v lasturách se tvoří;
ach, jak se to štěstí
sesouvá a boří!

* * *

Smutně matka bděla,
smutně bědovala,
smutnou kolébavkou
dcerku kolébala:

„Kdybys ty vědělo,
mé zlaté robě,
co krutou sudicí
souzeno tobě!

Kdybys ty vědělo,
co se nám stalo,
sotva bys na svoji
matku se smálo!

Na matku v žalosti,
na otce v hoři;
srdce hned ustydá,
hned zase hoří.

To tvoje usmání
do srdce seče,
více než dvojostří
katova meče.

Víc než jed žíravý
hubí a tráví;
Bože, nás uchovej
hrozné té zprávy!

Té zprávy ukrutné,
duši co straší,
pomiluj, uchovej
dcerušku naši.“

* * *

Matka kojeničku,
matku smutek choval —
na dvorečku otec
studnu zahazoval:

Pozdě spat se kladl,
časně z lože vstával,
v skalách nalámaný
kámen v studnu dával.

Dával rok, dvě léta,
nedbal dne i noci.
Je-liž odpočinku
pro dítě kdy otci?

Po dvou létech studnu
zarovnánu měli,
třetím rokem zlé už
věštby zapomněli. — —

———

Vyrůstala dcerka,
prchla strachu doba,
zase otec s matkou
šťastni byli oba.

Krásné bylo dítě,
jako kvítí bylo;
tu kdys za večera
smutně promluvilo:

„Matičko má zlatá,
zle je mi, ach zle je,
hlavička mě bolí,
srdečko se chvěje.

Srdečko se chvěje,
hlavička mě bolí;
jako by se chtěla
rozlomiti v poly.

Přineste, tatíčku,
malou třeba lžičku
vody ze studénky
pro chorou hlavičku!“

Z potoku vzal vody,
na hlavičku vlívá . . .
„Není platna, není,
přece pobolívá.“

Ze studánky přines.
čelo, skráně smývá . . .
„Není platna, není,
přece pobolívá.

Můj tatíčku zlatý,
škoda Vašich kroků;
pod čelem to hoří,
píchá mě to v boku.

Vody ze studánky
marno nabíráte,
kéž, tatíčku drahý,
z naší studně dáte!

Z naší studně, víte,
z té uprostřed dvora,
jinak neuleví
hlavička má chorá!“

„Dítě, drahé dítě,
sny jsou to jen bludny,
na tom našem dvorku
nevidělo's studny.

O studni kdo řekl,
dítě, pověz otci . . .“
„Bílá mi to žena
pověděla v noci!

Tmavé měla oči,
bledé měla tváře,
a ta říza byla
učiněná záře!

Vyveďte mne na dvůr
na malou jen chvíli,
tam mi dobře bude,
tatíčků můj milý.“ —

Na dvůr dcerku vedli,
strachem v líci bledli,
na zazděnou studnu
vedle sebe sedli.

Na zazděnou studnu
do ústředí dvora,
jak si vyžádala
dcerka jejich chorá.

„Ach, jak je tu milo,
tatíčku a máti,
zde bych lehnout chtěla,
zde bych chtěla spáti.“

A již horkou hlavu
klade na kamení:
„Jak to mile chladí,
třeba vody není.

Kdyby ta zde byla,
do syta bych pila;
jedna chladná krůpěj
by mě uzdravila.

Není vody, není,
o jak mě to rmoutí;
popřejte jen chvilku
tady spočinouti!

Až si odpočinu,
dobře bude věru.“
Bděle otec s matkou
ukládali dceru.

Spala, dlouho spala,
snila, dlouho snila,
otec nerušil jí,
matka nebudila.

Spala, dlouho spala,
leč když den se klonil . . .
hrůzou zkřikla matka,
otec slzy ronil.

Domů dcerku brali.
Sesinalo líce,
ňadra chladna byla,
ztuhly zřítelnice.

Mrtvo bylo dítě,
ač jen spát se zdálo,
jak sudice děla,
stalo se a dálo.

Blíže lesa chata
v křovinách se skrývá,
z chaty mladá žena
do nebe se dívá.

Do nebe se dívá.
truchle do hvězd hledí,
a muž zamyšleně
blíže krbu sedí.

Světélka se v blatách
veselí a skáčou,
muž a žena sami
bědujou a pláčou.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H48
1900
sv.5

Heyduk, Adolf
Spisy

NAKLADATELSTVÍ

J. OTTO

KNIHTISKÁRNA

JOS. PELIKLER, PRAHA 1190-II.
TOVÁRNA NA ZBOŽÍ KNIHAŘSKÉ